

The Prevalence of Aggressive and Violent Behaviors Among Elementary School Students

Aslı UZ BAŞ*

Zekâvet TOPÇU KABASAKAL**

ABSTRACT: The aim of this study is to investigate the prevalence of aggressive and violent behaviors in elementary school students in relation to different variables. 951 students from 4th to 8th elementary school grades in İzmir participated in this study. Results show that 40% of students were involved in a physical fight, 20% of students were involved in a group fight, 7% of students carried a sharp object such as a knife at school, and 6% of students injured a peer with a sharp object at least once in the last academic year. Significant gender and grade differences were found among physical fighting rates and exposure to physical and relational aggressive behaviour.

Key Words: Aggressiveness, violence, elementary school, student

SUMMARY

Purpose and Significance: Aggressiveness and violence among school-age children is a problem that is a concern for educators and families especially in recent years. The aim of this study is to investigate the prevalence of aggressive and violent behaviors in elementary school students in relation to different variables.

Methods: The sample of the study consisted of 951 students (478 girls and 473 boys) from 4th to 8th elementary school grades. The students's age ranged from 9 to 17. A questionnaire prepared by the researchers was used to determine the prevalence of aggressive and violent behavior among students. Also, an information sheet was used to gather information about participants' age, gender, grade and academic achievement. X² test was used to determine the differences in the frequency of aggressive and violent behaviors according to gender, grade and academic achievement.

Results: Results indicated that the most prevalent aggressive behavior reported by elementary students was physical fighting. This was followed by group fighting, carrying a sharp object, and injuring a peer. Results show that 40% of students were involved in a physical fight, 20% of students were involved in a group fight, 7% of students carried a sharp object such as a knife at school, and 6% of students injured a peer with a sharp object at least once in the last academic year. Significant gender and grade differences were found in terms of the frequency of physical fighting, and exposure to physical and relational aggressive behaviour. Boys exhibited higher rates of involvement in a physical fight and involvement of a group fight than girls. The highest rates of involvement in a physical fight were found in fifth grade students. The rates of those who reported having been exposed to both physical aggressiveness and relational aggressiveness were higher among the boys. Also, findings revealed that involvement in a physical fight was associated with academic achievement. It was found that the rates of involvement in a physical fight were more common among students who had lower grades in Turkish and mathematics. Finally, the place where the students felt unsafe most was school garden. Fourth grade students reported higher rates of feeling safe at school-related places.

Discussion and Conclusions: This study examined the prevalence of aggressive and violent behaviors among elementary school students, and investigated the relationships among aggressive behaviors and grade, gender, and academic success. In general, the results of the study were consistent with the previous studies. The most prevalent aggressive behavior was physical fighting, and 40 % of the students reported that they have been involved in a physical fight at least once in a last academic year. The rates of both exhibiting and exposing aggressive behaviors were common among boys. The lowest rates of involvement in a physical fight were found in fourth grades students. Aggressive behaviors were more common among students who had lower school scores. These findings suggest that aggressiveness is a serious problem among elementary school age students. Aggressive and violent behaviors affect the students' feelings of safety, and inhibit learning at school. There is a need for aggression and violent prevention programs that should be available for implementation in early years of elementary schools.

* Dr., Dokuz Eylül University, asliuzbas@gmail.com

** Assist. Prof. Dr., Dokuz Eylül University, zekavet.kabasakal@deu.edu.tr

İlköğretim Okullarında Saldırganlık ve Şiddet Davranışlarının Yaygınlığı

Aslı UZ BAŞ*

Zekâvet TOPÇU KABASAKAL**

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, ilköğretim çağındaki çocuklarda saldırganlık ve şiddet davranışının yaygınlığını çeşitli değişkenlere göre incelemektedir. Araştırmanın örneklemini ilköğretim 4.-8. sınıf düzeyinden 951 öğrenci oluşturmaktadır. Sonuçlar, öğrencilerin yaklaşık olarak % 40'ının son öğretim yılında en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiğini, % 20'sinin bir grup kavgasına karıştığını, % 7'sinin okulda kesici alet taşıdığını ve % 6'sının kesici alet ile bir arkadaşını yaraladığını göstermiştir. Fiziksel kavga etme oranları ile, fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranları açısından cinsiyet ve sınıf düzeyi farklılıklarına rastlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: saldırganlık, şiddet, ilköğretim, öğrenci

GİRİŞ

Okul çağındaki çocuklar arasında saldırganlık ve şiddet, son yıllarda araştırmacıların artan şekilde ilgi gösterdikleri bir çalışma alanı olmuştur. 1990'lı yıllar, devlet okullarının, öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışlarının varolduğu gerçeğiyle yüzleştiği yıllardır (McAdams & Lambie, 2003). Okullarda akranlar arasında şiddet, dünya üzerinde pek çok ülkede psikologları, öğretmenleri ve aileleri kaygılandıran yaygın bir fenomendir. (Gini, Albiero, Benelli, & Altoe, 2007). Okulda saldırganlık ve şiddet, genellikle şehirlere özgü bir problem olarak görülse de, gerçekte tüm okullar bu önemli sorunla karşı karşıya gelebilmektedir (Kenney & McNamara, 2003).

Saldırganlık, genel olarak zarar verici davranışa işaret etmekle birlikte, araştırmacılarca çeşitli alt tiplerine göre sınıflandırılarak tanımlanmıştır. Saldırganlığın yaygın olarak ele alınan bir sınıflandırma şekli, ilişkisel saldırganlığa karşı açık saldırganlık ayrımıdır. İlişkisel saldırganlık, bir çocuğun arkadaş ilişkileri ve bir gruba dahil olmayla ilişkili duygularına zarar vermeyi amaçlayan davranışlara işaret ederken, açık saldırganlık, fiziksel saldırganlık, sözel tehditler ve gözdağı verme aracılığıyla zarar vermeye yönelik davranışları içermektedir (Crick & Grotpeter, 1995).

Saldırganlıkla ilgili bir diğer yaygın sınıflandırma, reaktif saldırganlığa karşı proaktif saldırganlıktır (Deptula & Cohen, 2004). Reaktif saldırganlık, genellikle aniden ve yanlış algılanan bir tehdite karşılık verilen otomatik ve savunucu bir tepki olarak tanımlanmaktadır (McAdams & Lambie, 2003). Proaktif saldırganlık ise, herhangi bir tehdite yönelik bir tepki olmayıp, istenilen bir şeyi elde etme ya da bir akranı zorbalık etme gibi bir amaca hizmet eden davranışları içermektedir (Deptula & Cohen, 2004). Proaktif saldırganlık için araştırmacılar, ilişkisel saldırganlık, sosyal saldırganlık ya da akran istismarı gibi farklı kavramlar kullanmışlarsa da, bu saldırganlık türü için en yaygın olarak kullanılan terim zorbalıktır (Rosa, 2004). Zorbalık, saldırganlığın, okul ortamlarında en yaygın olarak sergilenen şekillerinden biri olarak kabul edilmektedir (McAdams & Schmidt, 2007). Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı eyaletlerinde ortaya çıkan ve çocuk ve öğretmenlerin ölümleriyle sonuçlanan okul saldırıları sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri Gizli Servisi, okul saldırılarına karışan 40 erkek öğrenci ile yaptığı görüşmelerde, bu çocukların çoğunun uzun süreler boyunca akranları tarafından küçük düşürüldüğünü ve tacize maruz kaldığını bulmuştur (Crothers & Levinson, 2004). Okulda zorbalık doğrudan (fiziksel zorbalık ya da sözel istismar vb.) ya da dolaylı (sosyal dışlama, dedikodu yayma vb.) olarak görülebilmektedir (Gini, Albiero, Benelli, & Altoe, 2007).

Öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışını konu alan birtakım araştırmalar, saldırganlığın doğası yanında, saldırgan davranışın gelişimine odaklanmaktadır. Çocuk ve gençlerde saldırganlık ve şiddete yönelik davranışların ortaya çıkmasına katkıda bulunan faktörler çok boyutlu olup, bireysel, ailevi ve toplumsal düzeydeki özellikleri içermektedir (Quinn, Bell-Ellison, Loomis &

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD, asliuzbas@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD, zekavet.kabasakal@deu.edu.tr

Tucci, 2007). Saldırganlığı yordayan ebeveyn özellikleri arasında, annenin eğitimi, annenin ilk çocuğuna sahip olduğunda genç olup olmaması, çocuğun yaşı altı iken ebeveynlerin halen evli olup olmaması, sekiz yaşından önce çocuğa yönelik katı ebeveyn disiplini ve reddeden tutum yer almaktadır. Saldırganlığı yordayan çocukla ilişkili özellikler ise IQ, hiperaktivite, dikkatsizlik, karşı gelme davranışı ve prososyal davranış gibi faktörleri içermektedir. Sonraki şiddet ve suçluluğu yordayan en belirgin risk faktörü ise sekiz ile on yaşlar arasını kapsayan erken dönem saldırganlığıdır. Diğer taraftan saldırgan davranışa yönelik bir dizi koruyucu faktör bildirilmektedir. Suçluluğa yönelik bireysel düzeydeki koruyucu faktörler, kişilerarası şiddete yönelik olumlu bir sosyal oryantasyon ve toleranssız bir tutumdur. (Vazsonyi, Belliston, & Flannery, 2004). Okul bağları, kız ve erkekler için eşit derecede korucuyu faktörlerken olarak değerlendirilirken, aile bağları, kızlar için koruyucu bir faktör olarak ele alınmaktadır (Harachi, Fleming, White, Ensminger, Abbott, Catalano & Haggerty, 2006). Diğer taraftan toplumsal faktörler de, çocuklarda saldırgan davranışlar ve şiddetin ortaya çıkmasına katkıda bulunabilmektedir. Özellikle televizyon ve bilgisayar oyunlarının saldırgan davranışların ortaya çıkmasına etki ettiği pek çok araştırma ile gösterilmiştir (Kelleci, 2008; Merttürk, 2005).

Okulda şiddet ve saldırganlığı konu alan araştırmaların odaklandığı bir diğer konu, saldırganlık ve şiddet davranışının yaygınlığıdır. Araştırmalar okullarda öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışlarının görülme sıklığına dair çarpıcı sonuçlar bildirmektedir. Ancak, saldırganlık ve şiddetin sıklığını değerlendiren çalışmaların ağırlıklı olarak ergenlik dönemine yoğunlaştığı görülmektedir. İlköğretim düzeyindeki saldırganlık çalışmalarının, daha çok zorbalık kavramına odaklandığı ve farklı zorbalık türlerinin yaygınlığını değerlendirdiği görülmektedir. Martino, Ellickson, Klein, McCaffrey ve Edelen (2008), lise öğrencileri arasında son bir yılda fiziksel kavgaya karışma oranının üçte birden yüksek olduğunu, gençlerin yaklaşık % 7'sinin son bir yılda bir ya da daha çok gün kendini güvende hissetmediği için okula gitmediğini ve benzer orandaki öğrencinin okula bir silahla gittiğini bildirmektedir. Whedon, Bakken ve Fletcher (2000), şiddetin birçok okulda günlük olarak ortaya çıktığına işaret etmektedir. Okulda şiddetle ilişkili çalışmalar daha çok ergenlik dönemine odaklanmakla birlikte, pek çok çalışma ilköğretim okulu yıllarında oldukça saldırgan olan çocukların ergenlik ve yetişkinlikte fiziksel şiddet için önemli ölçüde risk altında olduğunu açıkça göstermektedir (Lee, Baillargeon, Vermunt, Wu, & Tremblay, 2007).

Yurt dışında yapılan çalışmalar yanında, Türkiye'de yapılan çalışmalar da, öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışının yaygınlığına dair dikkat çekici sonuçlar bildirmektedir. Alikışifoğlu, Ercen, Erginöz, Uysal ve Kaymak (2004), 4153 lise öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında, öğrencilerin % 42'sinin son bir yıl içinde fiziksel bir kavgaya karıştıklarını, öğrencilerin % 7'sinin kavgadan sonra tıbbi bir müdahaleye gereksinim duyduğunu bulmuştur. Aynı çalışmada öğrencilerin okul dönemi boyunca, zorba davranışlarda bulunma oranı % 30, silah kullanarak zorba davranışlarda bulunma oranı % 7 ve okul sınırları içinde silah taşıma oranı % 8 olarak bulunmuştur. Kepenkçi ve Çınkır (2005), lise öğrencilerinde sözel olarak zorbaca davranışta bulunma oranını % 33.5, fiziksel olarak zorbaca davranışta bulunma oranını % 35.5, duygusal olarak zorbaca davranışta bulunma oranını % 28.3 ve cinsel olarak zorbaca davranışta bulunma oranını % 15 olarak bulmuştur. Kapıcı (2004), ilköğretim 4. ve 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerle yürüttüğü çalışmasında, öğrencilerin % 40 oranında bedensel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını bulmuştur.

Okulda saldırganlık ve şiddet konusunda araştırmacılarca ele alınan bir diğer konu ise saldırganlık ve şiddetin yol açtığı sonuçlardır. Okulda saldırgan davranışlara ve şiddete maruz kalma, gerek öğrenciler gerekse öğretmenler üzerinde önemli olumsuz etkilere yol açmaktadır. Gelinaz (2003), şiddete maruz kalmanın, çocuk ve ergenleri, anksiyete ve depresyon, fobiler, temas bozukluğu ve özellikle travma sonrası stres bozukluğu için anlamlı olarak risk altına soktuğunu bildirmektedir. Okulda saldırganlık ve şiddet, yalnızca mağduru olan öğrenciler değil, saldırgan davranışları sergileyen öğrenciler açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yaşamın ileri dönemindeki şiddet ve suçluluğun en önemli davranışsal yordayıcısı, sekiz ve on yaşlar arasındaki erken dönem saldırganlığıdır. Ergenlerde fiziksel saldırganlık, depresyon, okulu bırakma, düşük iş performansı ve sonraki ciddi ve kronik şiddet ve suça yönelik davranış gibi ilerleyen dönemdeki uyumsuzluğun güçlü

bir yordayıcısıdır (Martino, Ellickson, Klein, McCaffrey, & Edelen, 2008). Ayrıca, boylamsal çalışmalar, fiziksel saldırganlığın akademik güçlükler, şiddet suçları, eşe yönelik saldırı, alkolizm, madde kullanımı, işsizlik, boşanma, sorunlu ebeveynlik ve ruh sağlığı bozukluğu gibi uzun dönemli sonuçlara yol açtığını göstermektedir (Lee, Baillargeon, Vermunt, Wu, & Tremblay, 2007).

Okulda saldırganlık ve şiddet konusunda yapılan ve yukarıda anahatlarıyla özetlenen çalışmaların sonuçları, saldırganlık ve şiddet davranışının gelişimini, okul ortamı ve akademik başarı üzerindeki etkilerini doğru anlama, söz konusu davranışları önleme ve uygun şekilde müdahale etmeye dair duyulan gereksinimi vurgulamaktadır. Bu araştırma da, işte bu gereksinimi karşılamaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet olaylarının görülme sıklığı çeşitli değişkenlere göre incelenecektir. Saldırgan davranışla ilişkisi araştırılan bu değişkenler, cinsiyet, sınıf düzeyi ve akademik başarıdır. Bu yolla öğrenciler arasında saldırganlığın cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğinin ve saldırgan davranışla akademik başarı arasındaki ilişkilerin anlaşılması planlanmaktadır. Özellikle sınıf düzeyine ilişkin elde edilen verilerin önleme ve müdahale çalışmalarının planlanmasına ışık tutması beklenmektedir. Ayrıca, öğrencilerin sınıfın, okul binasının ve okul bahçesinin güvenliğine yönelik algıları, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre incelenecektir. Araştırmadan elde edilecek sonuçların, ilköğretim okullarında saldırganlık ve şiddetin davranışlarının yaygınlığı ve ilişkili olduğu değişkenleri anlamak ve uygun önleme ve müdahale yaklaşımlarını sergilemek bakımından öğretmenler, okul idarecileri ve psikolojik danışmanlara ışık tutması beklenmektedir.

YÖNTEM

Örnekleme:

Araştırmanın örnekleme, İzmir ili merkez ilçelerine bağlı dört ilköğretim okulunun 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeyinden seçilen toplam 951 öğrenciden (478 kız, 473 erkek) oluşmaktadır. Araştırmaya dahil edilen okullar, içindeki buldukları çevre itibarıyla orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden okullar arasından basit tesadüf örnekleme yoluyla seçilmiştir. Öğrencilerin 170'i dördüncü sınıf, 167'si beşinci sınıf, 114'i altıncı sınıf, 257'si yedinci sınıf, ve 242'si sekizinci sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin yaşları 9 ile 17 arasında değişmektedir ($\bar{X}=12.33$, $ss=1.55$)

Veri Toplama Aracı:

Araştırma kapsamında öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışlarının görülme sıklığını belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket formu kullanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında, konu ile ilgili yayınlardan (Swahn & Donovan, 2004; Crothers & Levinson, 2004) yararlanılmıştır. Hazırlanan anketin kapsamının değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşüne başvurulmuş ve gerekli görülen düzenlemeler yapıldıktan sonra son şekli verilmiştir. Ayrıca saldırganlık ve şiddet davranışları ile ilişkili olabileceği düşünülen çeşitli sosyodemografik değişkenleri içeren bir kişisel bilgi formu da kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu, öğrencilerin, yaş, sınıf düzeyi ve cinsiyet bilgileri ile son dönem Türkçe ve Matematik derslerine ait dönem sonu başarı notları hakkında bilgi toplamak üzere hazırlanmıştır.

Okulda Saldırganlık ve Şiddet Anketi

Anket, saldırganlık ve şiddet davranışı ile ilişkili üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin saldırganlık ve şiddet davranışını değerlendiren dört soru bulunmaktadır. Bu sorular kapsamında, öğrencilere içinde buldukları öğretim yılı süresince arkadaşlarına fiziksel olarak zarar vermeye yönelik bir davranış sergileyip sergilemedikleri, arkadaş grubu ile yapılan fiziksel bir kavgaya karışıp karışmadıkları, arkadaşlarına zarar vermek amacıyla kesici bir alet taşıyıp taşımadıkları ve kesici bir aletle arkadaşlarını yaralayıp yaralamadıkları sorulmuştur. Her bir soruya "Evet" yanıtını veren öğrencilerden, bu davranışı sergileme sıklığını 1=Bir kez, 2=Birkaç kez ve 3=Birçok kez olmak üzere derecelendirmeleri istenmiştir.

İkinci bölümdeki sorular, öğrencilerin fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklığını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde iki soru yer almaktadır. Öğrencilere sırasıyla içinde buldukları öğretim yılı süresince onlara fiziksel olarak (vurmak, itmek vb.) ve duygusal olarak (isim

takmak, alay etmek vb.) zarar veren çocukların olup olmadığı sorulmuştur. Her iki soruya “Evet” yanıtını veren öğrencilerden bu davranışa maruz kalma sıklıklarının 1=Bir kez, 2=Birkaç kez ve 3=Birçok kez olmak üzere derecelendirmeleri istenmiştir. Anketin son bölümünde ise üç soru yer almaktadır. Bu sorular kapsamında, öğrencilere sınıflarını, okul binalarını ve okul bahçelerini güvenli bir mekan olarak algılayıp algılamadıkları sorulmuştur.

Verilerin Analizi:

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, parametrik olmayan istatistiklerden, iki sınıflamalı değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmeye dayalı iki değişken için kay-kare testi kullanılmıştır. Kay-kare testi, iki sınıflamalı değişkenin düzeylerine göre oluşan gözlemlerde gözlenen sayılarla, beklenen sayıların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmeyi amaçlamaktadır (Büyüköztürk, 2002). Verilerin analizinde SPP.15 programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışlarının görülme sıklığı cinsiyete göre Tablo 1’de verilmiştir. Sonuçlar, fiziksel kavga, grup kavgası, kesici alet taşıma ve yaralama davranışlarının görülme sıklığı açısından cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamında ele alınan saldırganlık ve şiddet davranışları arasında görülme sıklığı en yüksek olan fiziksel olarak kavga etmektir. Erkek öğrenciler arasında fiziksel olarak kavga etme sıklığı, kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($\chi^2=115.009$, $sd=3$, $p<.001$). Kız öğrencilerin % 76.9’u, erkek öğrencilerin ise % 44.4’ü hiçbir zaman fiziksel olarak kavga etmediklerini bildirmişlerdir. Görülme sıklığı açısından fiziksel kavgayı izleyen davranışlar, grup kavgasına karışma, kesici alet taşıma ve yaralamadır. Grup kavgasına karışma oranları açısından da anlamlı cinsiyet farklılıkları görülmüştür ($\chi^2=38.631$, $sd=3$, $p<.001$). Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha yüksek oranda grup kavgasına karışmaktadır. Kesici alet taşıma ve yaralama davranışına dair elde edilen oranları ise gözlemlerden bir kısmında beklenen değerın 5’ten küçük olması nedeniyle istatistiksel açıdan yorumlamak uygun görünmemektedir.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Saldırgan Davranışın Görülme Sıklığı

	Cinsiyet	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziksel kavga	Kız	367	76.9	67	14.0	40	8.4	3	0.6
	Erkek	210	44.4	123	26.0	105	22.2	35	7.4
	Toplam	577	60.7	190	20.0	145	15.3	38	4.0
Grup kavgası	Kız	416	87.0	39	8.2	19	4.0	4	0.8
	Erkek	335	71.1	69	14.6	53	11.3	14	3.0
	Toplam	751	79.1	108	11.4	72	7.6	18	1.9
Kesici alet taşıma	Kız	458	95.8	12	2.5	7	1.5	1	0.2
	Erkek	426	90.1	29	6.1	15	3.2	3	0.6
	Toplam	884	93.0	41	4.3	22	2.3	4	0.4
Yaralama	Kız	461	96.4	12	2.5	4	0.8	1	0.2
	Erkek	428	91.1	30	6.4	7	1.5	5	1.1
	Toplam	889	93.8	42	4.4	11	1.2	6	0.6

Öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışlarının görülme sıklığı sınıf düzeylerine göre incelenmiş ve sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur. Sonuçlar, fiziksel kavga davranışının görülme sıklığı açısından sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir ($\chi^2=34.260$, $sd=12$, $p<.01$). Fiziksel kavgaya karışma oranının en yüksek olduğu sınıf düzeyi beşinci sınıf iken, bunu sırasıyla sekizinci ve yedinci sınıflar izlemektedir. Fiziksel kavga etme oranının en düşük olduğu sınıf düzeyi ise dördüncü sınıftır. Grup kavgası, kesici alet taşıma ve yaralama davranışlarının görülme sıklığı oranları ise bazı gözlemlerdeki beklenen değerın 5’ten küçük olması nedeniyle istatistiksel açıdan yorumlanabilir değildir.

Tablo 2. Sınıf Düzeyine Göre Saldırgan Davranışın Görülme Sıklığı

	Sınıf Düzeyi	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziksel kavga	4	126	74.1	27	15.9	14	8.2	3	1.8
	5	78	46.7	42	25.1	34	20.4	13	7.8
	6	71	62.3	24	21.1	15	13.2	4	3.5
	7	159	61.9	53	20.6	38	14.8	7	2.7
	8	143	59.1	44	18.2	44	18.2	11	4.5
Grup kavgası	4	142	83.5	15	8.8	12	7.1	1	0.6
	5	117	70.1	26	15.6	17	10.2	7	4.2
	6	89	78.1	20	17.5	4	3.5	1	0.9
	7	203	79.3	32	12.5	17	6.6	4	1.6
	8	200	82.6	15	6.2	22	9.1	5	2.1
Kesici alet taşıma	4	155	91.2	10	5.9	5	2.9	0	0.0
	5	149	89.2	9	5.4	7	4.2	2	1.2
	6	108	94.7	4	3.5	2	1.8	0	0.0
	7	236	91.8	15	5.8	5	1.9	1	0.4
	8	236	97.1	3	1.2	3	1.2	1	0.4
Yaralama	4	155	91.2	10	5.9	4	2.4	1	0.6
	5	152	91.6	10	6.0	1	0.6	3	1.8
	6	108	94.7	6	5.3	0	0.0	0	0.0
	7	237	92.6	12	4.7	5	2.0	2	0.8
	8	237	97.9	4	1.7	1	0.4	0	0.0

Öğrencilerin saldırgan davranışa maruz kalma sıklığı, cinsiyete göre incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir. Hem fiziksel saldırganlık, hem de ilişkisel saldırganlığa maruz kalma açısından cinsiyete göre anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Erkek öğrenciler arasında fiziksel saldırganlığa ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranı, kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha fazladır ($\chi^2=34.508$, $sd=3$, $p<.001$; $\chi^2=17.157$, $sd=3$, $p<.01$).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Saldırgan Davranışa Maruz Kalmanın Görülme Sıklığı

	Cinsiyet	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziksel saldırganlık	Kız	318	66.9	40	8.4	79	16.6	38	8.0
	Erkek	228	48.3	57	12.1	118	25.0	69	14.6
	Toplam	546	57.7	97	10.2	197	20.8	107	11.3
İlişkisel saldırganlık	Kız	318	66.5	30	6.3	69	14.4	61	12.8
	Erkek	256	54.2	44	9.3	77	16.3	95	20.1
	Toplam	574	60.4	74	7.8	146	15.4	156	16.4

Öğrencilerin saldırgan davranışa maruz kalma sıklığının, sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Sonuçlar, farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranları arasında anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir ($\chi^2=30.020$, $sd=12$, $p<.01$; $\chi^2=53.248$, $sd=12$, $p<.001$). Fiziksel saldırganlığa maruz kalma sıklığının en yüksek olduğu sınıf düzeyi beşinci sınıftır. Beşinci sınıf öğrencilerinin % 55.2’si öğretim yılı boyunca en az bir kez fiziksel saldırganlığa maruz kalmaktadır. Fiziksel saldırganlığa maruz kalma sıklığının en düşük olduğu sınıf düzeyi ise sekizinci sınıftır. İlişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklığının en yüksek olduğu düzey, fiziksel saldırganlığa benzer şekilde, beşinci sınıftır. Beşinci sınıf öğrencilerinin % 56.3’ü öğretim yılı boyunca en az bir kez ilişkisel saldırganlığa maruz kalmaktadır. İlişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklığının en düşük olduğu sekizinci sınıf düzeyinde ise bu oran % 29.2’dir.

Tablo 4. Sınıf Düzeyine Göre Saldırgan Davranışa Maruz Kalmanın Görülme Sıklığı

	Sınıf Düzeyi	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziksel saldırganlık	4	95	55.9	26	15.3	32	18.8	17	10.0
	5	74	44.8	22	13.3	45	27.3	24	14.5
	6	65	57.0	12	10.5	20	17.5	17	14.9
	7	152	59.4	26	10.2	51	19.9	27	10.5
	8	160	66.1	11	4.5	49	20.2	22	9.1
İlişkisel saldırganlık	4	113	66.5	17	10.0	22	12.9	18	10.6
	5	73	43.7	19	11.4	37	22.2	38	22.8
	6	64	56.1	9	7.9	12	10.5	29	25.4
	7	152	59.4	22	8.6	35	13.7	47	18.4
	8	172	70.8	7	2.9	40	16.5	24	9.9

Öğrencilerin saldırgan davranışları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiler, öğrencilerin Türkçe ve Matematik dersine ait dönem sonu karne notlarına göre incelenmiştir. Türkçe notlarına ait veriler incelendiğinde, öğrencilerin fiziksel olarak kavga etme davranışları açısından ders notlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir ($\chi^2=70.055$, $sd=12$, $p<.001$). Türkçe ders notu 1 olan öğrenciler arasında fiziksel olarak hiçbir zaman kavga etmediklerini belirten öğrencilerin oranı % 36.2 iken, bu oran notu 5 olanlarda % 81.1'dir. Tüm öğrenciler arasında, Türkçe ders notu 5 olan öğrencilerde, grup kavgasına karışma, kesici alet taşıma ve yaralama davranışlarının görülme sıklığının en düşük oranlarda olduğu görülmekle birlikte, grup kavgası, kesici alet taşıma ve yaralama davranışlarına dair istatistiksel açıdan yorumlanabilir bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 5. Türkçe Ders Notuna Göre Saldırgan Davranışın Görülme Sıklığı

	Türkçe Notu	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziksel kavga	1	21	36.2	17	29.3	14	24.1	6	10.3
	2	57	51.4	29	26.1	19	17.1	6	5.4
	3	116	52.7	46	20.9	45	20.5	13	5.9
	4	190	60.9	65	20.8	48	15.4	9	2.9
	5	176	81.1	26	12.0	12	5.5	3	1.4
Grup kavgası	1	39	67.2	8	13.8	5	8.6	6	10.3
	2	81	73.0	14	12.6	14	12.6	2	1.8
	3	165	75.0	27	12.3	24	10.9	4	1.8
	4	240	76.7	48	15.3	20	6.4	5	1.6
	5	201	93.1	8	3.7	6	2.8	1	0.5
Kesici alet taşıma	1	50	86.2	3	5.2	4	76.9	1	1.7
	2	93	83.8	13	11.7	3	2.7	2	1.8
	3	207	94.1	8	3.6	4	1.8	1	0.5
	4	293	93.6	11	3.5	9	2.9	0	0.0
	5	210	96.8	6	2.8	1	0.5	0	0.0
Yaralama	1	51	87.9	6	10.3	0	0.0	1	1.7
	2	95	85.6	12	10.8	2	1.8	2	1.8
	3	209	95.0	7	3.2	3	1.4	1	0.5
	4	293	93.9	12	3.8	6	1.9	1	0.3
	5	210	97.2	5	2.3	0	0.0	1	0.5

Öğrencilerin saldırgan davranışları ile Matematik ders notları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, Türkçe ders notuna ilişkin sonuçlara benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Öğrencilerin fiziksel olarak kavga etme davranış sıklıkları, Matematik ders notlarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($\chi^2=41.500$, $sd=12$, $p<.001$). Sonuçlar, Matematik ders notunun yükselmesine bağlı olarak fiziksel olarak kavga etme oranlarının azaldığını göstermektedir. Grup kavgasına karışma, kesici alet taşıma ve yaralama davranışına dair oranları, belli sütunlarda elde edilen sayıların beklenenden düşük olması nedeniyle istatistiksel olarak yorumlamak uygun görünmemektedir.

Tablo 6. Matematik Ders Notuna Göre Saldırgan Davranışın Görülme Sıklığı

	Matematik Notu	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Fiziksel kavga	1	59	46.8	30	23.8	29	23.0	8	6.3
	2	76	52.4	30	20.7	31	21.4	8	5.5
	3	121	59.0	44	21.5	32	15.6	8	3.9
	4	144	62.3	51	22.1	27	11.7	9	3.9
	5	159	76.1	27	12.9	19	9.1	4	1.9
Grup kavgası	1	90	71.4	18	14.3	13	10.3	5	4.0
	2	108	74.5	21	14.5	13	9.0	3	2.1
	3	157	76.2	26	12.6	17	8.3	6	2.9
	4	186	80.5	26	11.3	16	6.9	3	1.3
	5	183	88.0	14	6.7	10	4.8	1	0.5
Kesici alet taşıma	1	109	86.5	12	9.5	4	3.2	1	0.8
	2	129	89.0	8	5.5	6	4.1	2	1.4
	3	195	94.7	6	2.9	5	2.4	0	0.0
	4	217	93.9	9	3.9	4	1.7	1	0.4
	5	201	96.2	6	2.9	2	1.0	0	0.0
Yaralama	1	111	88.1	11	8.7	2	1.6	2	1.6
	2	133	91.7	9	6.2	1	0.7	2	1.4
	3	195	94.7	7	3.4	3	1.5	1	0.5
	4	216	93.9	9	3.9	5	2.2	0	0.0
	5	201	96.6	6	2.9	0	0.0	1	0.5

Öğrencilerin fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklıkları, akademik başarı notlarına göre incelenmiş ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir. Sonuçlar, gerek fiziksel, gerekse ilişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklığı ile akademik başarı arasında anlamlı ilişkiler olmadığını göstermektedir.

Tablo 7. Ders Notuna Göre Saldırgan Davranışa Maruz Kalmanın Görülme Sıklığı

	Türkçe Notu	Hiçbir zaman		Bir kez		Birkaç kez		Birçok kez	
		n	%	n	%	n	%	N	%
Fiziksel saldırganlık	1	32	56.1	5	8.8	8	14.0	12	21.1
	2	57	51.4	11	9.9	27	24.3	16	14.4
	3	125	56.8	22	10.0	46	20.9	27	12.3
	4	187	60.1	38	12.2	57	18.3	29	9.3
	5	127	58.5	19	8.8	52	24.0	19	8.8
İlişkisel saldırganlık	1	33	56.9	3	5.2	9	15.5	13	22.4
	2	59	53.2	10	9.0	21	18.9	21	18.9
	3	129	58.6	18	8.2	34	15.9	38	17.3
	4	194	62.0	21	6.7	47	15.0	51	16.3
	5	138	63.6	21	9.7	32	14.7	26	12.0
Matematik Notu									
Fiziksel saldırganlık	1	71	56.3	12	9.5	27	21.4	16	12.7
	2	81	56.6	14	9.8	32	22.4	16	11.2
	3	108	52.7	28	13.7	41	20.0	28	13.7
	4	141	61.0	22	9.5	42	18.2	26	11.3
	5	126	60.3	19	9.1	47	22.5	17	8.1
İlişkisel saldırganlık	1	69	54.8	11	8.7	22	17.5	24	19.0
	2	82	56.6	9	6.2	31	21.4	23	15.9
	3	123	59.7	18	8.7	30	14.6	35	17.0
	4	142	61.5	22	9.5	36	15.6	31	13.4
	5	135	64.6	13	6.2	25	12.0	36	17.2

Araştırma kapsamında ele alınan öğrencilerin cinsiyetlerine göre sınıf, okul binası ve okul bahçesine yönelik güvenlik algılarına ilişkin sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur. Tüm öğrenciler arasında, en güvenli olarak algılanan mekan sınıf, en az güvenli olarak algılanan mekan ise okul bahçesidir. Öğrencilerin % 89.8’i sınıfı güvenli bir mekan olarak algılamakta, bu oran okul bahçesi için % 78.4’tür. Öğrencilerin okulla ilişkili mekanlara yönelik güvenlik algılarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur.

Tablo 8. Cinsiyete Göre Sınıf, Okul Binası ve Okul Bahçesine İlişkin Güvenlik Algısı

	Kız		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Sınıf						
Güvenli	427	89.3	426	90.3	853	89.8
Güvenli değil	51	10.7	46	9.7	97	10.2
Okul Binası						
Güvenli	418	87.4	405	85.6	823	86.5
Güvenli değil	60	12.6	68	14.4	128	13.5
Okul bahçesi						
Güvenli	366	76.6	380	80.3	746	78.4
Güvenli değil	112	23.4	93	19.7	205	21.6

Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile sırasıyla sınıf, okul binası ve okul bahçesine ilişkin güvenlik algıları arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur ($\chi^2=26.986$, $sd=4$, $p<.001$; $\chi^2=22.452$, $sd=4$, $p<.001$; $\chi^2=20.714$, $sd=4$, $p<.001$). Tüm sınıf düzeyleri arasında sınıfı, okul binasını ve okul bahçesini güvenli olarak algıladıklarını belirten öğrencilerin oranının en yüksek olduğu sınıf düzeyi dördüncü sınıftır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin % 95.3’ü sınıfı güvenli olarak algılamakta, bu oran sekizinci sınıflarda 84.7’dir. Benzer şekilde, dördüncü sınıf öğrencilerinin % 96.9’u okul binasını güvenli olarak algılamakta, sekizinci sınıf öğrencileri arasında okul binasını güvenli algılayanların oranı % 80.2’dir. Okul bahçesini güvenli bulan öğrencilerin oranının en yüksek olduğu sınıf düzeyi, benzer şekilde dördüncü sınıflar (% 88.8) iken, bu oranın en düşük olduğu düzey altıncı sınıf düzeyidir (% 66.7).

Tablo 9. Sınıf Düzeyine Göre Sınıf, Okul Binası ve Okul Bahçesine İlişkin Güvenlik Algısı

Sınıf Düzeyi	Sınıf		Okul Binası				Okul Bahçesi					
	Güvenli		Güvenli değil		Güvenli		Güvenli değil		Güvenli		Güvenli değil	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
4	162	95.3	8	4.7	163	95.9	7	4.1	151	88.8	19	11.2
5	163	97.6	4	2.4	144	86.2	23	13.8	132	79.0	35	21.0
6	101	88.6	13	11.4	95	83.3	19	16.7	76	66.7	38	33.3
7	222	86.4	35	13.6	226	87.9	31	12.1	197	76.7	60	23.3
8	205	84.7	37	15.3	195	80.2	48	19.8	190	78.2	53	21.8

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında, öğrenciler arasında saldırganlık ve şiddet davranışlarının yaygınlığını incelemektir. Öğrencilerin saldırganlık ve şiddet davranışlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve akademik başarılarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırma kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca, öğrencilerin sınıflarını, okul binasını ve okul bahçesini güvenli mekanlar olarak algılayıp algılamadıkları, cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre incelenmiştir

Araştırma sonuçları, öğrenciler arasında en sık olarak görülen saldırgan davranışın fiziksel kavga olduğunu göstermiştir. Tüm öğrenciler arasında öğretim yılı boyunca en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiklerini söyleyen öğrencilerin oranı % 39.3’tür. Kız ve erkek öğrencilerin fiziksel kavga etme sıklıkları arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerin fiziksel

kavga etme oranı, kız öğrencilerin neredeyse iki buçuk katı kadardır. Öğrenciler arasında görülme sıklığı açısından fiziksel kavgayı izleyen saldırgan davranış grup kavgasına karışmadır. Öğrencilerin yaklaşık olarak % 20'si öğretim yılı boyunca en az bir kez grup kavgasına karıştığını ifade etmiştir. Erkek öğrencilerde grup kavgasına karışma oranı, kızlara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Öğrenciler arasında kesici alet taşıma ve kesici aletle arkadaşını yaralama davranışı sıklığı önceki saldırgan davranışlara göre daha az sıklıkta görülmektedir. En az bir kez kesici alet taşıma oranı tüm öğrenciler arasında % 7 olarak bulunmuşken, bu oran kesici aletle yaralama için % 6 kadardır. Her iki davranış açısından anlamlı bir cinsiyet farklılığına rastlanmamıştır. Çalışmadan elde edilen saldırgan davranışlarının görülme sıklığına dair sonuçların, önceki çalışmalarla benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Alikashiöglü, Ercen, Erginöz, Uysal ve Kaymak (2004), 4153 lise öğrencisi ile yürüttükleri çalışmalarında, son bir yıl içinde fiziksel bir kavgaya karışma oranını % 42, okul sınırları içinde silah taşıma oranını % 8 olarak bulmuştur. Aras, Günay, Özcan ve Orçin (2007), lise son sınıf öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında, öğrenciler arasında, en az bir ya da iki kez, başlamış bir kavgaya karışma oranını % 50.2 olarak bulmuşlardır. Aynı çalışmada, bıçak, muşta gibi kavga araçları taşıma oranı % 14.5 olarak bulunurken, erkek öğrencilerin kesici alet taşıma oranının kızlara göre anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmada elde edilen cinsiyet farklılığına dair sonuçlar da önceki çalışmalarla tutarlıdır. Çocuk ve ergenlerle yapılan pek çok çalışma fiziksel saldırganlık davranışlarının erkek öğrenciler arasında kızlara göre daha yaygın olduğunu göstermektedir (Kartal, 2008; Tiet ve ark., 2001). Benzer şekilde, Pişkin (2002), okulda zorbalıkla ilgili yaptığı derleme çalışmasında, gerek zorbalık yapan gerekse zorbalığa maruz kalan öğrencilerin önemli bir bölümünün erkek öğrenciler olduğunu belirtmektedir. Saldırgan davranışta gözlenen cinsiyet farklılıklarına dair en belli başlı yaklaşımlardan biri sosyalleşme süreçleridir. Sosyalleşme süreci, kız ve erkeklerde cinsiyete özgü davranışların kazanılması ile ilgili baskılar oluşturmakta, bu durum örneğin, kızları akranlarıyla yaşadıkları çatışmaların çözümünde daha empatik ve prososyal davranışları sergilemeleri yönünde cesaretlendirmektedir (Lee, Baillargeon, Vermunt, Wu, & Tremblay, 2007). İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin saldırgan davranışlara yönelik inançlarının değerlendirildiği bir çalışmada, erkeklerin, kızlara göre saldırgan davranışı anlamlı olarak daha çok onayladıklarını bulunmuştur (Huesmann & Guerra, 1997).

Saldırganlık ve şiddet davranışlarının sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, yalnızca fiziksel kavga etme oranları açısından anlamlı farklılaşmalara rastlanmıştır. Fiziksel kavga etme oranının en düşük olduğu sınıf düzeyi dördüncü sınıftır ve bu sınıf düzeyinde fiziksel kavga etme sıklığı yaklaşık olarak % 26 olarak bulunmuştur. Fiziksel kavga etme sıklığının en yüksek olduğu sınıf beşinci sınıf iken, beşinci sınıf öğrencilerinin yaklaşık olarak % 53'ü öğretim yılı içinde en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiğini bildirmiştir. Fiziksel olarak kavga etme oranları diğer sınıf düzeylerinde benzer oranlarda, yaklaşık olarak % 40 düzeyinde belirlenmiştir. Saldırgan davranış ve yaş arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların farklı sonuçlar bildirdiği görülmektedir. Huesmann ve Guerra (1997), ilköğretim düzeyindeki öğrencilerde, sınıf düzeyinin yükselmesiyle saldırgan davranışın onaylanması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Diğer taraftan Lee ve ark. (2007), 5-11 yaş grubu çocuklarla yürüttükleri çalışmalarında, fiziksel saldırganlığın kız öğrencilerde yaşla birlikte arttığını, erkek öğrencilerde ise yaşa bağlı bir artışın olmadığını bulmuştur. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, saldırgan davranış ve yaş arasındaki ilişkinin incelenmesinde, farklı saldırganlık türlerinin ayrı olarak değerlendirilmesinin daha ayrıntılı sonuçlar vereceği söylenebilir.

Araştırma kapsamında öğrencilerin saldırganlık ve şiddet davranışları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiler de araştırılmıştır. Akademik başarıları değerlendirilirken, Türkçe ve Matematik derslerine ait dönem sonu notları esas alınmıştır. Sonuçlar, öğrencilerin saldırganlık ve şiddet davranışları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi göstermiştir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılaşmaların bulunduğu tek davranış fiziksel olarak kavga etme davranışı olup, akademik başarının artmasına bağlı olarak fiziksel kavga etme oranlarının düştüğü görülmektedir. Türkçe dönem notu 1 olan öğrenciler arasında öğretim yılı boyunca en az bir kez fiziksel kavga etme oranı yaklaşık olarak % 64 olarak bulunmuşken, bu oran notu 5 olan öğrenciler arasında yaklaşık % 19 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla iki öğrenci grubunun fiziksel olarak kavga etme oranları arasındaki fark üç kattan fazladır. Benzer bir farklılaşmaya Matematik dönem notları açısından da rastlanmıştır. Tüm sınıf

düzeylerindeki öğrenciler arasında, fiziksel olarak kavga etme oranlarının en yüksek olduğu grup Matematik notu 1 olan öğrencilerken, bu oranın en düşük olduğu grup ise notu 5 olan öğrencilerdir. Diğer davranışlar açısından akademik başarıya göre anlamlı farklılaşmalara rastlanmazken, elde edilen bulgular, istatistiksel olarak anlamlı olmamakla beraber, not ortalaması yükseldikçe saldırganlık ve şiddet davranışlarının azaldığını göstermektedir. Lise öğrencileri ile yürütülen benzer bir çalışmada, öğrencilerin riskli davranışları ile akademik başarıları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Karne notu düşük olan kız ve erkek öğrencilerin riskli davranışları sergileme oranları, karne notu yüksek olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (Aras, Günay, Özan & Orçın, 2007).

Araştırma kapsamında öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve akademik başarılarına göre fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklıkları da incelenmiştir. Tüm öğrenciler arasında en az bir kez fiziksel saldırganlığa maruz kalma oranı % 42 iken, kızlarda bu oran yaklaşık olarak % 33, erkeklerde ise % 52 olarak bulunmuştur. İlişkisel saldırganlıkla ilgili sonuçlar ise, en az bir kez ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranının tüm öğrenciler arasında % 40, kızlarda yaklaşık olarak % 33, erkeklerde ise % 46 olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, İlhan-Alper (2008), ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ile yaptığı çalışmada tüm öğrenciler arasında fiziksel saldırganlığa maruz kalma oranını % 52, sözel saldırganlığa maruz kalma oranını ise daha yüksek bir oranda % 64 olarak bulmuştur. Araştırmadan cinsiyete dair elde edilen oranlar, ilköğretim öğrencilerinde zorbalığı değerlendiren bir çalışmanın sonuçları ile önemli ölçüde örtüşmektedir. Kartal (2008), son bir ayda en az bir kez bir arkadaşının fiziksel saldırgan davranışlarına maruz kalma oranını kızlar için % 37, erkekler için % 53 olarak bulmuştur. Sonuçlar fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklığının cinsiyet ve sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Cinsiyet açısından incelendiğinde, erkek öğrencilerin gerek fiziksel gerekse ilişkisel saldırganlığa, kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha sık maruz kaldığını göstermiştir. Sınıf düzeyi açısından incelendiğinde ise, araştırmadan elde edilen bulgular, gerek fiziksel gerekse ilişkisel saldırganlığa en sık olarak maruz kalan öğrencilerin beşinci sınıf öğrencileri olduğunu göstermektedir. Fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma sıklığının en düşük olduğu sınıf düzeyi ise sekizinci sınıflardır. Sekizinci sınıf öğrencilerinin saldırganlığa daha az maruz kalmaları, yaş olarak diğer öğrencilerden daha büyük olmaları ve dolayısıyla kendilerini korumak bakımından fiziksel olarak daha yeterli olmalarıyla açıklanabilir. Öğrencilerin fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa maruz kalma oranlarının akademik başarılarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırma sonuçları, farklı akademik başarı düzeyindeki öğrencilerin saldırgan davranışlara benzer oranlarda maruz kaldıklarını göstermektedir.

Son olarak, öğrencilerin sınıflarını, okul binasını ve okul bahçesini güvenli mekanlar olarak algılayıp algılamadıkları, cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre incelenmiştir. Tüm öğrenci yanıtlarına göre incelendiğinde, öğrencilerin en güvenli olarak algıladıkları mekan sınıf, en az güvenli olarak algıladıkları mekan ise okul bahçesi olarak bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, zorbalık davranışının en çok okulun oyun alanlarında ortaya çıktığını bulan yeni bir çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Kartal, 2008). Ayrıca sonuçlar, öğrencilerin okulla ilişkili ortamlara dair güvenlik algılarının cinsiyet göre anlamlı olarak farklılaşmadığını, ancak sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Sınıfı, okul binasını ve okul bahçesini güvenli olarak algılayan öğrencilerin en yüksek oranda olduğu sınıf düzeyi dördüncü sınıflardır. Sınıf ve okul binasını en az güvenli olarak algılayanlar sekizinci sınıf öğrencileri iken, okul bahçesini en az güvenli olarak algılayanlar ise altıncı sınıflardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ilköğretim düzeyindeki öğrenciler arasında saldırgan davranışların dikkat çekici boyutlarda olduğu söylenebilir. Sonuçlar, gerek saldırgan davranışlar sergileme, gerekse saldırgan davranışlara maruz kalma davranışlarının erkek öğrencilerde, kız öğrencilere göre daha sık olarak sergilendiğini göstermektedir. Diğer taraftan sonuçlar sınıf düzeyi açısından değerlendirildiğinde, dördüncü sınıf düzeyinin saldırgan davranışlar sergileme sıklığı açısından diğer sınıf düzeylerinin gerisinde olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonucun özellikle önemli olduğu düşünülmektedir. Okullarda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik çalışmaların dördüncü sınıf ve onun altındaki öğrencileri hedef alması önem taşımaktadır. Çünkü elde edilen veriler, beşinci sınıf düzeyinde saldırgan davranış sergileme

sıklığının önemli ölçüde arttığını ve sonraki dönemlerde de benzer oranlarda devam etmek ya da artmak eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenciler, saldırgan davranışları en az oranda sergileyen sınıflar olmakla beraber, saldırganlığa maruz kalma oranları benzer şekilde düşük değildir. Bu nedenle, küçük yaştaki öğrencilerin saldırgan davranışlardan korunması ve güvenliklerinin sağlanması açısından da bu çalışmaların önem taşıyacağı söylenebilir. Diğer taraftan, araştırma sonuçları saldırgan davranışlar ve akademik başarı arasındaki ilişkilere dair önemli sonuçlar vermiştir. Akademik başarı düşük olan öğrencilerin saldırgan davranışları daha sık, akademik başarı yüksek öğrencilerin ise saldırgan davranışları daha düşük oranda sergiledikleri görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, okullarda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik çalışmaların aynı zamanda öğrencilerin akademik başarılarını arttırmaya yönelik çabalara da hizmet edeceğini görmek açısından önemlidir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak, okul psikolojik danışmanları, öğretmenler ve okul yöneticilerinin okulda saldırganlık ve şiddete ilişkin yapacakları çalışmalara ışık tutması beklenen bazı önerilerde bulunulabilir. Bu öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Okul psikolojik danışmanları, okul yöneticileri ve öğretmenlerin, öğrenciler arasındaki saldırgan ve şiddet davranışlarının doğası, yaygınlığı ve sonuçlarına dair bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının artırılması gerekmektedir.

2. Okulda saldırganlık ve şiddeti önleme ve azaltmaya yönelik okul-temelli programlar hazırlanırken, cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından farklılıklar dikkate alınmalıdır.

3. Saldırganlık ve şiddete yönelik davranışların görülme sıklıklarına dair yaşa bağlı artışlar dikkate alınarak, önleme çalışmalarına ilköğretim 4. sınıf ve daha önceki öğretim yıllarında başlanmalıdır.

4. Okullar, saldırganlık ve şiddet davranışına yönelik müdahalelerini tanımlayan belli politikalar geliştirmeli ve bu politikaların bütün okul çalışanları tutarlılık ve kararlılıkla uygulanması konusunda gerekli tedbirleri almalıdırlar.

5. Okullar, öğrencilerin akademik gelişimleri ile saldırganlık ve şiddet davranışı arasındaki ilişkileri dikkate alarak, öğrencilerinin sağlıklı öğrenme ortamları içinde gelişebilmelerine olanak sağlayacak şekilde güvenli okul atmosferlerini oluşturmak konusunda özen göstermelidirler.

KAYNAKÇA

- Alikaşifoğlu, M., Ercan, O., Erginöz, E., & Kaymak, D. A. (2004). Violent behavior among Turkish high school students and correlate of physical fighting. *European Journal of Public Health, 14*(2), 173-177.
- Aras, Ş., Günay, T., Özcan, S., & Orçın, E. (2007). İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anatolian Journal of Psychiatry, 8*, 188-196.
- Crick, N.R., & Grotpeter, J.K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development, 66*, 710-722.
- Crothers, L.M., & Levinson, E. M. (2004). Assessment of bullying: A review of methods and instruments. *Journal of Counseling and Development, 82*, 496-503.
- Deptula, D.P., & Cohen, R. (2004). Aggressive, rejected, and delinquent children and adolescents: a comparison of their friendships. *Aggressive and Violent Behavior, 9*, 75-104.
- Gelinas, D.J. (2003). Witnessing violence: The effects on children and adolescents. In J. Miller, I. R. Martin & G. Schamess (Eds.), *School violence and children in crisis: Community and school interventions for social workers and counselors*. Denver: Love Publishing Company.
- Gini, G., Albiero, P., Benelli, B., & Altoe, G. (2007). Does empathy predict adolescents' bullying and defending behavior. *Aggressive Behavior, 33*, 467-476.
- Harachi, T.W., Fleming, C.B., White, H.R., Ensminger, M.E., Abbott, R.D., Catalano, R.F. & Haggerty, K.P. (2006). Aggressive behavior among girls and boys during middle childhood: predictors and sequelae of trajectory group membership. *Aggressive Behavior, 32*, 279-293.
- Huesmann, L.R., & Guerra, N.G. (1997). Children's normative beliefs about aggression and aggressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 72*(2), 408-419.
- İlhan-Alper, S. (2008). *İlköğretimde Zorbalık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Kapcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kartal, H. (2008). Bullying prevalence among elementary students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 207-217.
- Kelleci, M. (2008). İnternet, cep telefonu, bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerin ruh sağlığına etkileri. *TAF Prev Med Bull*, 7(3), 253-256.
- Kenney, D.J. & McNamara, R. (2003). Reducing crime and conflict in Kentucky's schools. *Youth Violence and Juvenile Justice: An Interdisciplinary Journal*, 1(1), 46-63.
- Kepençi, Y. & Çınkır, Ş. (2005). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, 17(1), 1-12.
- Lee, K., Baillargeon, R.H., Vermunt, J.K., Wu, H., & Trmblay, R.E. (2007). Age differences in the prevalence of physical aggression among 5-11-year old Canadian boys and girls. *Aggressive Behavior*, 33, 26-37.
- Martino, S.C., Ellickson, P.L., Klein, D.J., McCaffrey, D., & Edelen, M.O. (2008). Multiple trajectories of physical aggression among adolescent boys and girls. *Aggressive Behavior*, 34, 61-75.
- Merttürk, R. (2005). *Bilgisayar oyunu oynayan ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık, depresyon ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- McAdams, C.R. & Lambie, G.W. (2003). A Changing Profile of Aggression in Schools: Its impact and implications for school personel. *Preventing School Failure*, 47(3), 122-130.
- McAdams, C.R. & Schmidt, C.D. (2003). How to help a bully: Recommendations for counseling the proactive aggressor. *Professional School Counseling*, 11(2), 121-128.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 531-562.
- Quinn, G.P., Bell-Ellison, B.A., Loomis, W., & Tucci, M. (2007). Adolescent perceptions of violence: Formative research findings from a social marketing campaign to reduce violence among middle school youth. *Public Health*, 121, 357-366.
- Swahn, M.H. & Donovan, J.E. (2004). Correlates and predictors of violent behavior among adolescent drinkers. *Journal of Adolescent Health*, 34, 480-492.
- Tiet, Q.Q., Wasserman, G.A., Loeber, R., Mc Reynolds, L.S., & Miller, L.S. (2001). Developmental and sex differences in types of conduct problems. *Journal of Child and Family Studies*, 10, 181-197.
- Vazsonyi, A.T, Belliston, L.M., & Flannery, D.J. (2004). Evaluation of a school-based, universal violence prevention program: Low-, medium-, and high-risk children. *Youth Violence and Juvenile*, 2(2), 185-206.
- Whedon, C.K., Bakken, J.P., & Fletcher, R. (2000). The fight free classroom. *Multicultural Education*, 8(2), 30-32.